herpy

ORMAR

Regnbågsboa

Epicrates cenchria

Epicrates cenchria är en smal, irisjerande boa från Sydamerikas regnskogar, med orange till röd grundfärg, svarta ringar och en skiftning som olja på vatten. Den blir 150-200 cm, är nattaktiv och lugn som vuxen, men kräver mycket hög luftfuktighet, stabil värme och ett stort terrarium. Arten är uppdelad i flera arter, och många regnbågsboor i handeln hör till de avskilda.

Familj: Boidae Engelska: Rainbow Boa Tidigare namn: *Boa cenchria; Epicrates cenchris*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**150-200 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**20-30 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Trädlevande och marklevande**
Biotop	**Savann och regnskog**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**180 × 90 × 90 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Värmeplats	**29-32 °C**
Temperatur, natt	**22-24 °C**
Luftfuktighet	**70-100 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 2
Föda	**Ryggradsdjur**
Hålls	**Ensamma**

AVEL

Fortplantning	**Levandefödande**
Könsmogen	**30-48 mån.**
Kullstorlek	**1-30 ungar**
Dräktighet	**104-135 dagar**

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Epicrates cenchria är en smal, men stark boa med långt, avsmalnande huvud, rundad nos, lodrät pupill och värmekänsliga gropar längs läpparna. Grundfärgen är orange till röd med svarta ringar längs ryggen och svarta fläckar med ljusa halvmånar längs sidorna. Huvudet har tre mörka streck, ögonen är mycket mörka och buken ljus. Fjällen har en kraftig irisering i blå, gröna och lila nyanser, som beror på ljusbrytning i hudens celler och inte på färgämnen.

Vuxna är 150-200 cm inklusive svans. Honorna blir något längre och kraftigare än hanarna och kan väga upp mot 4 kg, medan hanarna är starkare i förhållande till storleken. Nyfödda ungar är 20-30 cm. Arten är långlivad: 20-30 år, även om de flesta djur blir omkring 20 år.

Artnamnet *cenchria* kommer av det latinska ordet *cenchris*, som är ett gammalt namn på en sorts orm. Släktnamnet *Epicrates* är grekiskt och betyder segerherre.

Arten är uppdelad. *Epicrates maurus*, *Epicrates crassus*, *Epicrates assisi* och *Epicrates alvarezi* har höjts från underarter till egna arter. *E. maurus* lever i Mellanamerika och norra Sydamerika, *E. crassus* på cerradon och gräsmarkerna i centrala och södra Brasilien, Paraguay och Argentina, *E. assisi* i de torra trakterna i nordöstra Brasilien och *E. alvarezi* i Chacoområdet i norra Argentina, sydöstra Bolivia och västra Paraguay. *E. cenchria* i snäv mening är den form som lever i Amazonområdet och Atlantskogen. Äldre källor och skötselguider behandlar fortfarande de avskilda arterna som underarter, så många regnbågsboor i handeln är i verkligheten en annan art. Det finns färgmorfer, men skötseln är densamma.

Utbredning och livsmiljö

Epicrates cenchria i snäv mening lever öster om Anderna i norra och centrala Sydamerika: Franska Guyana, Surinam, Guyana, Colombia, Venezuela, Ecuador, Peru, Brasilien, Bolivia och norra Argentina. I Brasilien förekommer den i Amazonområdet och i Atlantskogen.

Arten förekommer inte i Costa Rica, Panama, Trinidad och Tobago, där den orm som tidigare räknades som underart av *E. cenchria* är *E. maurus*. I Paraguay finns bara de avskilda arterna. Det finns ett infört bestånd i Florida.

> **Naturlig utbredning:** Franska Guyana, Surinam, Guyana, Colombia, Venezuela, Ecuador, Peru, Brasilien, Bolivia och Argentina.

LIVSMILJÖ

Epicrates cenchria lever i regnskog och fuktiga skogar, men också i öppna savanner och på torrare platser i utkanten av utbredningen. Den är halvt trädlevande: den ligger på skogsbotten och klättrar i träd och buskar, och den är en duktig simmare. Den är nattaktiv och mest aktiv mitt på natten. Om dagen gömmer den sig, och på natten ligger den på lur med huvudet utanför gömslet. Bytet är däggdjur, fåglar, fladdermöss och ödlor.

Klimatet är varmt och fuktigt. Temperaturen håller sig året runt på 23-32 °C, årsnederbörden är 1.500-3.500 mm beroende på plats, och luftfuktigheten är förhållandevis stabil på 60-70 %. Skogsbotten är fuktig och skuggig, så arten behöver högre fuktighet och svalare temperatur än de flesta andra ormar.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

Skötsel

TERRARIET

En vuxen *Epicrates cenchria* behöver ett terrarium på minst 180 × 90 × 90 cm (längd × bredd × höjd). En bra tumregel för en halvt trädlevande orm är att längden motsvarar ormens hela längd och bredden hälften. Höjden ska vara minst 90 cm, så att det finns plats för golv och grenar. Det stora måttet ger ormen möjlighet att klättra och reglera temperatur och fuktighet. Ungar hålls i små lådor på omkring 30 × 15 × 10 cm, och i ett för stort terrarium är temperaturgradienten för stor. Djur på omkring 60 cm flyttas till större lådor, och djur på 120-180 cm till vuxenterrariet.

Terrariet ska vara väl isolerat och tillräckligt ventilerat, så att fuktigheten hålls men luften inte står stilla. Ett glasterrarium med nät som lock är olämpligt, eftersom fukten försvinner. Använd ett frontöppnande terrarium eller en plastbehållare med begränsad ventilation, och gör locket rymningssäkert. Ormen hålls ensam.

Använd ett fuktbevarande bottenskikt på minst 10 cm, till exempel kokosfiber, matjord, kokosflis eller cypressmulch, och lägg löv ovanpå. Inred med en fast klättergren på minst 120 cm, kraftigt lövverk som skydd, minst två gömslen och ett fuktigt gömsle med sphagnum. Undvik ceder och redwood, eftersom de innehåller ämnen som är giftiga för ormar. Grenarna ska vara fastsatta, eftersom ormen blir tung.

TEMPERATUR

På dagen ska det vara 24-29 °C i terrariet med en solplats på 29-32 °C i ena änden, och på natten 22-24 °C. Temperaturen får inte ligga över 32 °C någon längre tid, utom för dräktiga honor, eftersom arten är känslig för höga temperaturer och överhettning är en av de vanligaste dödsorsakerna.

Använd en termostat. En värmematta eller en strålningsvärmepanel under eller över ena sidan ger en jämn värme som torkar luften mindre än en lampa. Värmelampor torkar luften och kräver extra fukt. Används lampor ska lampan sitta i en skyddskorg. Mät temperaturen med digitala givare i mitten av terrariet och på solplatsens yta.

Före avel sänks nattemperaturen gradvis till omkring 20 °C (se Parning).

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Epicrates cenchria torkar lätt ut och är helt beroende av hög luftfuktighet. Håll den på omkring 70 % på dagen och 90-100 % på natten. Ungar under ett år är ömtåligare och ska ha 90-100 % dygnet runt.

Spraya terrariet kväll och morgon, eller använd en automatisk sprayanläggning. En dimmaskin på natten hjälper, använd med destillerat vatten eller omvänd osmos-vatten. Begränsa ventilationen, så att terrariet torkar något mellan sprayningarna men håller kvar fukten. Sprayning ensam höjer inte luftfuktigheten: ett tätt bottenskikt och en stor vattenskål gör mer. Lite kondens på rutan visar att fukten är rätt.

Ormen ska ha ett fuktigt gömsle med sphagnum och en stor skål med färskt vatten där den kan ligga helt i, eftersom den gärna solar sig och simmar i vatten. Skålen skrubbas varje vecka med desinfektionsmedel för djur. Uttorkning och överhettning är de två vanligaste dödsorsakerna. Tecken på törst är hudömsning i bitar, skrynkliga torra fjäll och uppkastning.

LJUS OCH UVB

E. cenchria är nattaktiv, men ska ha en fast dag-natt-rytm med 12 timmars ljus och 12 timmars mörker, styrd av en timer.

Arten kan leva utan UVB, men UVB rekommenderas starkt: det reglerar dygnsrytm och hormoner, ger ormen D-vitamin och stärker immunförsvaret. Arten hör till Fergusonzon 2. Använd ett T5 HO-rör på 5-6 %, som täcker ungefär halva terrariets längd och sitter över den varma sidan. Sikta på ett UV-index på 2-3 vid ormens rygg på solplatsens yta. Med röret över ett nät är avståndet ca 23-28 cm, under ett nät ca 30-38 cm. Byt röret var 12:e månad. Ett lysrör med låg effekt över terrariet framhäver ormens irisering och kan också användas till levande växter.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Epicrates cenchria äter möss, råttor, hamstrar, ökenråttor, vaktlar, kycklingar och små marsvin. Erbjud helst frysta och upptinade djur i stället för levande, och värm bytet till omkring 38 °C i en sluten påse i varmt vatten. Fodra på kvällen med en pincett med mjuk spets, och vifta med bytet framför ormen tills den slår till. Använd aldrig händerna, eftersom kroppsvärmen kan förvirra ormen.

Bytet ska vara lika brett som ormen på det bredaste stället och väga omkring 10 % av ormens vikt. Ungar fodras ungefär en gång i veckan och vuxna varannan till var tredje vecka. Ormen är en ivrig ätare, men kräks lätt om den fodras för ofta eller med för stort byte. Variation i byte är en fördel. Ormen ska fodras ensam. Oro, för mycket hantering eller fel temperatur eller fuktighet kan få ormen att hoppa över måltider; kontrollera först miljön och erbjud sedan nytt byte efter några dagar.

Ungar kan i början behöva små möss eller råttungar. Arten är fullvuxen efter 4-6 år. Bytet kan pudras lätt med ett kombinerat kalk- och vitamintillskott.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

E. cenchria är förhållandevis lugn som vuxen, men den tycker inte om att kelas med och stressas lätt om den hanteras för länge. Ungar är nervösa och biter lätt, och de blir mer avslappnade när de är omkring ett år. Hantera först efter flera måltider utan problem, och gärna på kvällen.

Börja med högst 5 minuter åt gången med några dagars mellanrum, och bygg långsamt upp. Tvätta händerna först. Slå lätt med en pappersrulle på ormens huvud, så att den vet att det inte är matdags. Använd två händer: en bakom huvudet och en under kroppen, och ta aldrig tag i svansen. Ormen virar sig om armarna som om de vore grenar, men håll den borta från halsen. Vänta 24-72 timmar efter en måltid och hantera den inte under hudömsning. Barn ska inte hantera ormen ensamma.

Ormen hålls ensam, eftersom flera djur tillsammans ger stress och konkurrens om resurserna.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen är könsmogen vid en längd på omkring 120 cm och honan vid omkring 140 cm, och det sker som regel efter 2,5-4 år. Honan ska ha rätt storlek för att undvika problem vid födseln. Nyfödda ungar kan könsbestämmas utan verktyg: stryk tumme och ringfinger längs buksidan och ryggsidan förbi kloaken, och känn två små knoppar hos hanen, där hemipenisarna slutar.

Honan har inga knoppar. Honan är något längre och kraftigare än hanen.

PARNING

Djuren kyls först: natten sänks med 2 °C i veckan från omkring 29 °C till 20 °C, medan dagtemperaturen hålls på omkring 29 °C. Den lägsta nattemperaturen hålls i tre veckor, varefter den höjs gradvis igen. Hanarna och honorna hålls åtskilda under kylningen och utfodras som vanligt. Djuren sätts ihop när värmen är tillbaka, och parningsberedda hanar slutar ofta äta eller lämnar hudrester i vattenskålen. Honor söker svalare platser och ligger i vattenskålen.

Parningen börjar med en jakt runt i terrariet och kan pågå flera timmar. Den upprepas med några dagars mellanrum i flera veckor. Hanar slutar ofta äta under parningstiden. Partenogenes, alltså fortplantning utan hane, har påvisats hos arten, men är sällsynt.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

E. cenchria föder levande ungar. Den dräktiga honan söker värmen och ligger i den varma delen av terrariet i upp till fyra och en halv månad. Vissa honor slutar äta, medan andra äter hela vägen. Från hudömsningen efter ägglossningen till födseln går det 104-110 dagar när honan håller en kroppstemperatur på omkring 30 °C. Vid omkring 27 °C är dräktigheten 129-135 dagar. Två till fyra veckor före födseln blir honan orolig och kan ligga på sidan eller ryggen.

Kontrollera terrariet innan det är dags: ta bort lösa föremål och lägg plastväxter i vattenskålen, så att ungarna inte drunknar. Ungarna föds var och en i en genomskinlig hinna som de river hål på. Kullen är 1-30 ungar, i genomsnitt omkring 10, och de väger 12-30 g. Honan förökar sig som regel bara vartannat år.

INKUBATION

Arten är levandefödande och lägger inte ägg, så det finns ingen inkubation. Tidpunkten för befruktningen är sällan känd, så födseln beräknas utifrån hudömsningen efter ägglossningen, som är lätt att se: vid omkring 30 °C kommer ungarna 104-110 dagar senare. Vid omkring 27 °C är dräktigheten 129-135 dagar, och ju varmare honan hålls, desto kortare blir den. I naturen varar dräktigheten 3-8 månader.

Läs mer: Inkubation av ägg

UPPFÖDNING AV UNGAR

Nyfödda ungar är 20-30 cm. De hålls enskilt i små lådor med hushållspapper som underlag, ett fuktigt gömsle och en liten vattenskål, vid hög luftfuktighet på 90-100 %. De kan vägas och könsbestämmas första dagen och kan erbjudas upptinade pinkyråttor redan dagen efter. De flesta tar emot första måltiden.

Ungar är defensiva och bitiga, men blir lugna med försiktig, jämn hantering. Hudömsningen går lättare med lätt sprayning varje dag.

Hälsa och vanliga misstag

Epicrates cenchria är härdig när klimat och fukt är rätt. Typiska problem är:

- Uttorkning med hudömsning i bitar, skrynkliga torra fjäll och kräkning. Förebyggs med hög fukt, tätt bottenlager och en stor vattenskål.
- Ögonlock som sitter kvar efter hudömsning och ögoninfektioner vid för torr luft.
- Buckliga eller insjunkna ögonlock vid torra förhållanden. Det går ofta över när ormen får tillgång till mer vatten och högre fukt, men kan hålla i sig i över ett år.
- Överhettning vid temperaturer över 32 °C.
- Kräkning om ormen utfodras för ofta, med för stort byte eller hanteras för tidigt.
- Födelseproblem hos honor som är för små.

Kontakta en veterinär med erfarenhet av kräldjur om ormen hoppar över tre måltider i rad utan synlig orsak, tappar i vikt, har andningsproblem eller visar tecken på uttorkning.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.

Hela guiden med karta och uppdateringar: herpy.org/sv/ormar/epicrates-cenchria